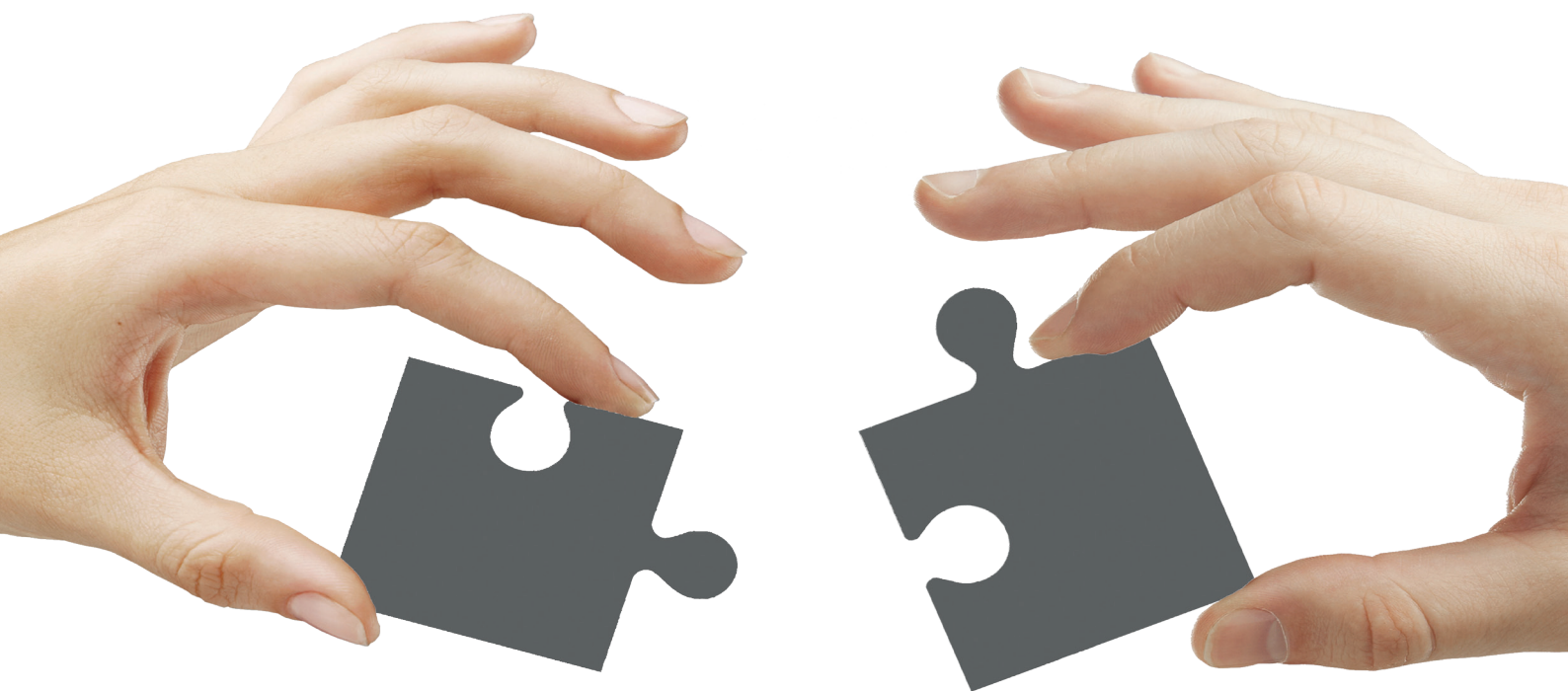

Nordic Round Table

Den nordiske velfærdsmodel
og fremtidens produktive offentlige sektor
– med et dansk perspektiv

Partners of the European Centre for Government Transformation

Nogle træk ved den nordiske velfærdsmodel?

Det lange træk

Den nordiske velfærdsmodel er under stadig udvikling og forandring. Der er udfordringer for modellen – måske kan vi nøjes med løbende justeringer, måske skal der mere til. Men forandringer i velfærdsmodellen er ikke noget nyt.

Den danske velfærdsmodellen har været undervejs siden man i midten af det nittende århundrede så småt erkendte, at fattighjælp delvis baseret på private donationer måske ikke var tilstrækkeligt. Med grundloven i 1849 blev alle danskere sikret ret til offentlig hjælp, hvis man ikke kunne forsøge sig selv.

Ved Kanslergadeforliget i 1933 cementeredes et andet centralt princip: Borgernes fundamentale rettigheder skulle bevares, selv om de modtog støtte fra staten – man skulle fx fortsat kunne stemme.

Velfærdsstatens udvikling tog for alvor fart efter krigen og navnlig i 1950'erne og især i 1960'erne med bl.a. indførelsen af folkepensionen og kvindernes begyndende indtog på arbejdsmarkedet. Der blev bygget vuggestuer, børnehaver, plejehjem og sygehuse. Og antallet af offentligt ansatte steg kraftigt.

Gennem stort set hele velfærdsstatens udvikling er der blevet stillet spørgsmål, og modellen er blevet kritiseret. I 1970'erne var der virkelig gang i debatten. Nogle mente at vejen frem var en socialistisk eller endog kommunistisk samfundsstruk-

tur. Andre mente, at den offentlige sektor burde nedlægges. Diskussionerne fortsatte op gennem 1980'erne og 1990'erne, men med aftagende styrke. I dag er der en ret bred opbakning til modellens grundstruktur. Den politiske debat handler nu mere om justeringer og hvordan modellen skal udvikles og tilpasses for at løse konkrete udfordringer.

Den nordiske velfærdsmodel forbindes ofte med universel adgang til centrale velfærdsydelser. Staten træder til, hvis man kommer ud for visse hændelser. Fx gratis lægehjælp, hvis man bliver syg. Understøttelse, hvis man bliver ramt af arbejdsløshed osv. Forsikringsprincipper har også spillet en rolle, fx arbejdsløshedsforsikringen, sygesikring og på pensionsområdet.

Modellen indebærer typisk et væsentligt element af omfordeling fra de beskæftigede og andre med relativt høje indkomster til personer, som typisk ikke er i arbejde – navnlig de unge og de ældre. Den bygger på en såkaldt "generationskontrakt", hvor de beskæftigede må have tillid til, at de også får tilpas skattefinansieret service, når de selv bliver ældre. Desuden stilles uddannelse gratis til rådighed til de unge ud fra en forventning om, at de senere får beskæftigelse og bidrager til finansieringen af velfærdsudgifterne.

De nordiske samfund er bl.a. kendetegnet ved stor tillid til myndighederne, og at der ikke er korruption. Høj beskæftigelse og en ret lige fordeling af indkomster og muligheder. Samtidig er velstandsniveauet

i den høje ende internationalt trods en høj beskatning. Men der er også en række udfordringer, som velfærdsmodellen ikke nødvendigvis er særlig godt rustet til at håndtere.

Den offentlige sektors roller

Den offentlige sektor har i den nordiske velfærdsmodel en række roller, der spiller sammen:

- Den offentlige sektor leverer en række ydelser til borgerne: Det drejer sig fx om serviceydelser i form af uddannelse, ældrepleje, børnehaver og infrastruktur. Nogle af disse ydelser produceres i offentligt regi, mens den offentlige sektor i andre tilfælde efterspørger ydelserne hos private erhverv og stiller dem til rådighed for borgerne.
- Den offentlige sektor spiller en vigtig rolle i den økonomiske omfordeling. Der opkræves skatter og udbetales overførselsindkomster.
- Som regulerende myndighed har den offentlige sektor mulighed for at understøtte en velfungerende samfundsøkonomi. Fx ved at sikre effektive markeder, stabilisere økonomiske udsving og sikre attraktive vilkår for private investorer. Herudover reguleres via fx miljølovgivning og planlov, som indirekte har fordelings- og effektivitetsmæssige konsekvenser.

Samspillet mellem rollerne kan imidlertid give udfordringer. Nogle eksempler:

Forudsætningen for at opretholde modellen er høj beskæftigelse og dermed en høj deltagelse på arbejdsmarkedet. Samtidig er beskatningen høj i Norden sammenlignet med andre lande. Den høje beskatning og mange af de offentlige ydelser kan have negative effekter på arbejdsudbud og skattegrundlag og dermed på den økonomiske velstand og mulighederne for at finansiere velfærdsmodellen.

I Norden varetages produktionen af de skattefinansierede ydelser ofte af det offentlige selv. Dvs. af offentligt ansatte og ledelsen i de offentlige institutioner. I Danmark er ca. en tredjedel af de beskæftigede ansat i det offentlige, hvilket er mere end i andre OECD-lande. Det omfattende offentlige ansvar for at producere ydelserne stiller krav om, at ressourcerne udnyttes effektivt. Men det er vanskeligt at måle hvilken værdi den offentlige produktion har for borgerne og det er derfor også svært at opgøre den offentlige produktivitsudvikling.

Erhvervslivet udvikler sig løbende – nye job og virksomheder opstår, og andre går tabt. Det er en central del af en dynamisk vækstproces. Udviklingen kræver et fleksibelt arbejdsmarked, og at arbejdsstyrken har gode og relevante uddannelser. Der er brug for at understøtte forskning og udvikling, og det skal være attraktivt at være iværksætter og at investere. Det stiller krav på mange politikområder og nogle gange kan andre hensyn stille sig i vejen, fx ved at forhindre konkurrence mellem virksomheder eller ved at begrænse den økonomiske tilskyndelse til at foretage dispositioner, som ellers ville være til gavn for samfundsøkonomien.

Det er en offentlig opgave at regulere forureningsproblemer, men reguleringen kan føre til forøgede omkostninger for erhvervene og dermed tabt konkurrenceevne.

De forskellige nordiske lande og de politiske partier i de enkelte lande har forskellige ønsker til omfanget af velfærdsmodellen og de offentlige ydelser. Men i alle lande vil der være et vedvarende og stigende behov for at få mest mulig værdi ud af de offentlige udgifter.

Nogle udfordringer i dag

Velfærdsmodellen er i dag udgangspunktet for den politiske debat: Den yderste venstrefløj mener, at ordet "revolution" i virkeligheden bare betyder "forandring". De færrreste i den modsatte ende af det politiske spektrum ønsker at være "ministre for afvikling af offentlig virksomhed".

Der er stadig politiske gradbøjninger, men strengt taget i småtingsafdelingen: Nogle partier ønsker en svag vækst i den offentlige sektors størrelse, andre ønsker ingen eller svagt negativ vækst. Man kan – måske med rette – beskyldes vores politikere for at være lidt vel kedelige og konsensusøgende.

Men der er stadig brug for at udvikle velfærdsmodellen, presset kommer både indefra og udefra: Aldrende befolkninger kan forøge behovet for pleje og sundhedsydelser. Hvis den ældre del af befolkningen kan forblive sund og erhvervsaktiv, kan udfordringen reduceres. I Danmark har en række reformer sikret, at økonomien er holdbar – men det stiller en række strikse krav bl.a. i udgiftspolitikken, og har krævet væsentlige reformer på bl.a. arbejdsmarkedet.

En fortsat globalisering har betydet, at en del produktionsarbejdspladser er flyttet til udlandet, hvor lønningerne er lavere. Globaliseringen har øget velstanden, og samtidig er beskæftigelsen relativt høj sammenlignet med andre lande. De nye job, som er oprettet, er bedre end dem vi har mistet. Den første bølge i globaliseringen ser ud til at være håndteret.

I Norden har vi relativt høje lønninger og sociale ydelser. Og selv om finansieringen

af ydelserne er indrettet lidt forskelligt, så har vi nogle fælles udfordringer med at integrere personer med lav produktivitet på arbejdsmarkedet, herunder personer med anden etnisk oprindelse. Svaret er typisk uddannelse, men samtidig kan vi se, at uddannelsessystemet ikke nødvendigvis leverer varen.

Og selv om vi måske mener, at velfærdsmodellen kan håndtere det umiddelbare pres, er der god grund til løbende og systematisk at gå systemet efter i sømmene. Fx er der behov for at se nærmere på den offentlige produktivitet, hvilket i Danmark senest er understreget af Produktivitetskommissionen. Hvis vi kan forøge den offentlige produktivitet kan vi få mere service for pengene, eller samme service men mindre skat – det bør være et mål i sig selv. Produktivitsudfordringen er binder de nordiske lande sammen i et fællesskab, som handler om at blive klogere på at skabe en effektiv offentlig sektor.

For at forbedre den offentlige produktivitet er der i de nordiske lande en række opgaver, som tidligere var en del af den offentlige produktion, men i dag er blevet privatiseret. Det gælder fx hele el- og telemarkederne. Der gennemføres offentlige-private partnerskaber og udliciteres, og der er typisk fokus på konkurrenceudsættelse og effektivitet. Men der er formentlig stadig et væsentligt uudnyttet potentiale og gode muligheder for at blive klogere på, hvad der virker bedst.

Med et fælles udgangspunkt i velfærdsmodellen står vi dog godt rustet til at håndtere udfordringerne – vi behøver ikke hver gang at skulle diskutere grundprincipperne. Der er løbet meget vand i åen siden Otto von Bismarck tænkte de første tanker om socialforsikring. Hvor løber vandet hen i de kommende år?

Hvad skal vi diskutere i dag?

Dagens 'Round table' diskussion handler om, hvordan den nordiske velfærdsmodel kan udvikle sig i lyset af de udfordringer, som tegner sig i de nærmeste årtier. Både i forhold til indenlandske demografiske og produktivtetsmæssige udfordringer og i forhold til de muligheder og udfordringer, som globaliseringen skaber fremover.

Den nordiske velfærdsstat under pres

I den første session fokuserer vi på de helt overordnede udfordringer for velfærdsstaten, presset på ydelserne og presset på finansieringen.

Vi bliver flere ældre de næste 2-3 årtier – en proces der kun lige er begyndt – og efterspørgslen efter sundhedsydelser ser ud til at stige ret kraftigt, bl.a. understøttet af den teknologiske udvikling og fremgang i velstanden. Det øger presset på de offentlige udgifter.

Der er kun begrænsede muligheder for at tilføre flere resurser til velfærdsydelser – de finanspolitiske rammer er årene fremover små. Det gælder i hele Norden. Der er ikke politisk opbakning til mærkbart højere offentlige indtægter, f.eks. i form af højere skatter, måske snarere tværtimod.

Vi har højere indkomstoverførsler og sammensatte marginalskatte end i mange andre lande. Det understøtter en lige indkomstfordeling, men kan samtidig svække tilskyndelsen til at arbejde. Det stiller krav til produktivitet og evner, når man skal ind på arbejdsmarkedet. Hvis kvalifikationer ikke følger med, er der risiko for, at flere

fanges i en fælde, hvor det er svært at få beskæftigelse på ordinære vilkår. Det stiller store krav til uddannelsessystemet og et velfungerende arbejdsmarked, og vil løbende medføre debat om ydelsernes niveau.

Samtidig kan globaliseringen medføre pres på den offentlige økonomi. Muligheden for at udnytte globaliseringen hænger sammen med evnen til at skabe højtlojnet job. Det kræver igen, at arbejdsstyrken har tilstrækkelige kvalifikationer. Med den nuværende indretning af velfærds-samfundet kan det på sigt medføre øget pres for offentlige udgifter til uddannelse, efteruddannelse og forskning.

Globaliseringen sætter grænser for beskatningen. Den øgede bevægelighed af varer, investeringer og arbejdspladser kan føre til, at det for en række skattekilder kan blive vanskeligt at opretholde en højere beskatning end i andre lande. På visse områder er der egentlig skattekonkurrence i gang. Det gælder fx selskabsbeskatningen og beskatning af højt kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Globaliseringens skattelek er, at det kan blive nødvendigt at sætte skatten ned på de mobile skattebaser. Det kan begrænse mulighederne for at omfordele via skattesystemet.

En stadig tættere integration inden for EU og en fortsat udvidelse af EU kan potentielt give betydelige fordele, men kan også lægge pres på velfærdsmodellen. Bl.a. fordi andre EU-borgere kan være berettigede til forskellige ydelser, f.eks. børnepenge eller SU. Udfordringen er indtil videre overskuelig, men kan kræve justeringer i reglerne og dermed udfordre det universelle element i ydelserne.

Inspirationspunkter:

- Hvilke forhold karakteriserer den nordiske velfærdsstat? Hvor går grænsen for en velfærdsstat? Er det en velfærdsstat, hvis en noget større del af de offentlige ydelser f.eks. erstattes af frivillige forsikringsordninger? Hvor går grænsen for beskatningen?
- Hvilke muligheder og problemer vil globaliseringens "anden bølge" skabe for den nordiske velfærdsmodel.
- I hvilket omfang skaber den demografiske udvikling og efterspørgslen efter sundhedsydelser udfordringer for velfærdsstaten?

Hvad er den offentlige sektors rolle i fremtiden?

Det er en central rolle for en velfærdsstat at stille en række ydelser til rådighed – gratis eller med offentlig støtte. Det gælder de samfundsunderstøttende funktioner: Militær, domstole, politi, centraladministration osv., men også en række individuelle ydelser f.eks. inden for sundhed og uddannelse.

Nogle af de individuelle serviceydelser er gratis, mens andre har et element af brugerbetaling. I Danmark er f.eks. uddannelse typisk gratis. Læger, hospitaler og hjemmehjælp er gratis, mens der ofte er hel eller delvis egenbetaling for f.eks. fysioterapeuter og tandlæger. Bilkørsel på veje er generelt gratis, men skal Storebæltsbroen eller Øresundsbroen passeres, er der fuld egenbetaling. Denne forskel er til en vis grad historisk betinget, men burde ret beset være baseret på en samlet prioritering og logiske principper.

Et centralt mål for de offentlige serviceydelser bør være, at der skabes mest mulig værdi for de anvendte midler. Men særligt for de gratis udbudte ydelser er der ikke en pris, der fortæller, hvor stor værdi brugerne tillægger ydelsen. Derfor kan der være ydelser, hvor brugeren kun tillægger ydelsen begrænset værdi – men benytter sig af muligheden, da det nu er gratis. Samtidig er der væsentlige omkostninger ved at tilvejebringe ydelserne. Manglende kendskab til den værdi, ydelserne har for brugerne, kan lede til en dårlig prioritering af de offentlige udgifter.

Løbende er der fra politisk hold gennemført strukturreformer. Kommunalreform, domstolsreform, politireform og gymnasiereform er danske eksempler fra O'erne. Men hvad er effekterne heraf? Og når effekterne viser sig, så er det nok de færreste, der forbinder dem med, at der engang blev lavet en reform. Hvordan måler vi effekterne, og hvordan sikrer vi, at de eventuelt gavnlige effekter også bliver synlige og forstås? Og hvis reformerne ikke var en succes, hvad var så årsagen? På papiret ser reformtankerne ofte godt ud, men det er implementeringen, der er den sværeste del af arbejdet.

For nogle ydelser kan f.eks. brugerbetaling disciplinere efterspørgslen og skabe en vis sammenhæng mellem omkostning og værdi, men det er ikke en mulighed på alle områder og der kan være fordelingspolitiske hensyn, som vejer tungere. Det er derfor – brugerbetaling eller ej – nødvendigt fra politisk hold at prioritere udgifterne. Spørgsmålet er imidlertid, om forudsætningerne for en sådan samlet prioritering er til stede, når værdien for borgerne ofte

er ukendt, og vi i øvrigt ikke ved så meget om, hvad det egentlig koster at producere forskellige offentlige ydelser.

Særlige politiske mål søges af og til opnået ved at stille særlige krav til den måde, den offentlige produktion skal foregå på. Det kan være krav om at ansætte bestemte grupper. Der kan også være ønske om at produktionen skal være miljøvenlig. Det kan være ædle politiske formål, men ulempen er, at det kan lede til en mindre effektiv offentlig produktion, og at omkostningen ved at nå målene skjules og ikke nødvendigvis minimeres.

Kommunerne står for en stor del af arbejdet med at levere service til borgerne. Vi har i Norden varierende grader af kommunalt selvstyre. I Danmark har der været problemer med at styre udgifterne på kommunalt niveau. Derfor er der kommunalt skattestop, og forskellige sanktioner ved overskridelse af budgetter og regnskaber, og der er indført udgiftslofter. Hvad er visionen for det kommunale selvstyre, hvad skal besluttet centralt og hvad skal besluttet lokalt?

I en del lande bidrager frivillige til at løse en del opgaver i lokalsamfundet og af familien. Velfærdsstaten betyder, at en del af disse opgaver som udgangspunkt er overtaget af det offentlige og finansieret via skatterne. Er vi på vej i retning af, at civilsamfundet skal varetage flere opgaver? En fordel ved offentlig varetagelse er, at det politisk ønskede serviceniveau realiseres og ensartes. Hvis opgaven er overladt til frivillige, kan varetagelsen blive mere tilfældig. Omvendt betyder et fravalg af frivillige, at nogle af samfundets ressourcer måske går tabt. Er det

inden for velfærdsstatens rammer muligt i højere grad at motivere til og få gavn af en større frivillig indsats?

Inspirationspunkter:

- Er beslutningsgrundlaget for prioritering af de offentlige udgifter tilstrækkeligt? Ved vi f.eks. tilstrækkeligt om værdien af den offentlige produktion, og hvad det koster at producere ydelserne?
- Hvorfor er det så svært at diskutere brugerbetalingen og dens indretning?
- I hvilket omfang bør andre politiske mål søges opnået via produktionen af offentlige ydelser?
- Hvad er visionen for det kommunale selvstyre, hvad skal besluttet hhv. centralt og lokalt?
- Er der et uopdyrket potentiale for frivillige i f.eks. plejesektoren eller bredere i lokalsamfundet?

Hvem får gavn af produktivetsforbedringerne?

De offentlige ydelser bør tilvejebringes så omkostningseffektivt som muligt. Gevinsten kan bruges til lavere skat eller mere offentlig service. Samtidig kan velfærdsstaten kun bevare sin legitimitet, hvis de offentligt finansierede ydelser er tilfredsstillende, og den offentlige sektor fungerer og har en effektiv ressourceanvendelse.

I privat produktion kan effektiv konkurrence sikre omkostningseffektivitet. Hvis ressourcer spildes kan en virksomhed ikke klare sig over for mere effektive konkurrenter og vil før eller siden blive nødt til at lukke. Den proces sker løbende uden at vi reflekterer særligt over det. I den offentlige produktion er der ikke samme konkurrencepres, så ineffektiv offentlig produktion afskaffes ikke automatisk. Det kræver ofte beslutninger på politisk niveau under stor mediebevågenhed.

Hvis kvalitet og pris er bedre ved privat produktion, så bør produktionen foregå i privat regi. Det afgørende for den nordiske velfærdsmodel er således, hvordan ydelserne finansieres – ikke om ydelsen produceres i privat eller offentligt regi.

Der er igennem de seneste årtier gennemført en række tiltag, der skal sikre en højere grad af konkurrence i produktionen af de offentlige ydelser. F.eks. frit valg mellem offentlige og private udbydere af visse ydelser, udlicitering, offentlige-private partnerskaber, forøget anvendelse

af resultatkontrakter osv. Men det er svært at vurdere virkningerne, bl.a. fordi vi er dårlige til at måle værdien af den offentlige produktion.

En del offentlige serviceydelser, f.eks. i plejesektoren og inden for undervisning og uddannelse, er som udgangspunkt arbejdskraftintensive. Mulighederne for at øge produktiviteten på disse områder anses ofte for at være begrænsede. Det kan medføre udgiftspres og opadgående pres på beskatningen.

Nye teknologiske muligheder kan reducere behovet for arbejdskraft, men kan være omkostningsfuldt og skabe sin egen efterspørgsel. Fx er det i dag muligt at behandle langt flere sygdomme end tidligere, men omkostningerne kan være høje. Hvor går grænsen, og hvem træffer beslutningen om, hvor den går?

Der er megen viden i den private sektor bl.a. om ny teknologi og hvordan man inddrager brugerne. Hvordan kan denne viden inddrages effektivt og målrettet i løsningen af opgaverne? Der er også stor forskel på, hvor godt og effektivt de offentlige opgaver løses, både på tværs af lande og kommuner. Hvordan sikres at best practise udbredes effektivt? Kan den veludbyggede offentlige service kommercialiseres?

Hvis det lykkes at forøge produktiviteten i den offentlige produktion kan det være en selvstændig udfordring at høste gevinsten og anvende den, hvor den gør mest gavn. Hvis en produktivetsgevinst på et bestemt område ikke ledsages af konkrete besparelser, så forbliver ge-

vinsten som udgangspunkt på området enten som en større produktion, højere lønninger eller lavere effektiv arbejdstid for de ansatte. Det betyder, at gevinsten er svær at frigøre til andre områder. Hvis gevinsten på den anden side høstes, vil en større effektivitet blive "belønnet" med et lavere budget på området – og det giver jo ikke den største tilskyndelse til effektivitet. Eksempelvis gik opgøret om lærernes arbejdstidsregler ikke stille af. Og hvis effektivitetsgevinsterne ikke skulle bruges til et løft af folkeskolen, men til færre lærere, havde opgaven måske været politisk uoverstigelig.

Inspirationspunkter:

- Hvor går grænsen for privat produktion af offentlige ydelser? Kan man på den ene side forestille sig private fængsler, eller kan tiden på den anden side være løbet fra privat praktiserende læger?
- Mange forskellige modeller for konkurrenceskabelse er afprøvet – kan der peges på modeller, der er bedre end andre? Ved vi tilstrækkeligt om effektiviteten af de forskellige ordninger?
- Kan incitamenterne til effektiv offentlig produktion forbedres yderligere?
- Hvilke udfordringer skaber det, at en del offentlige serviceydelser af natur er arbejdskraftintensive?
- Hvordan indhøstes offentlige produktivetsforbedringer og anvendes til samfundets bedste?

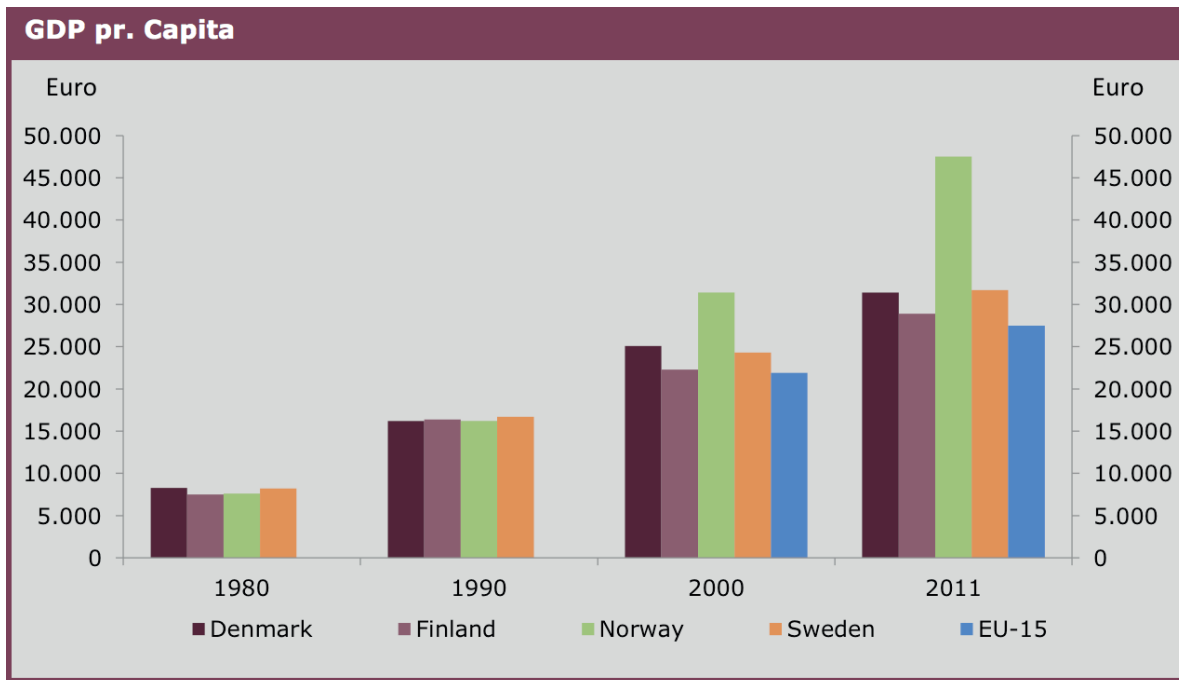
Appendiks: Velfærdsstaten i tal

I det efterfølgende præsenteres en række grafer, der illustrerer velfærdsstatens udvikling og situationen i dag.

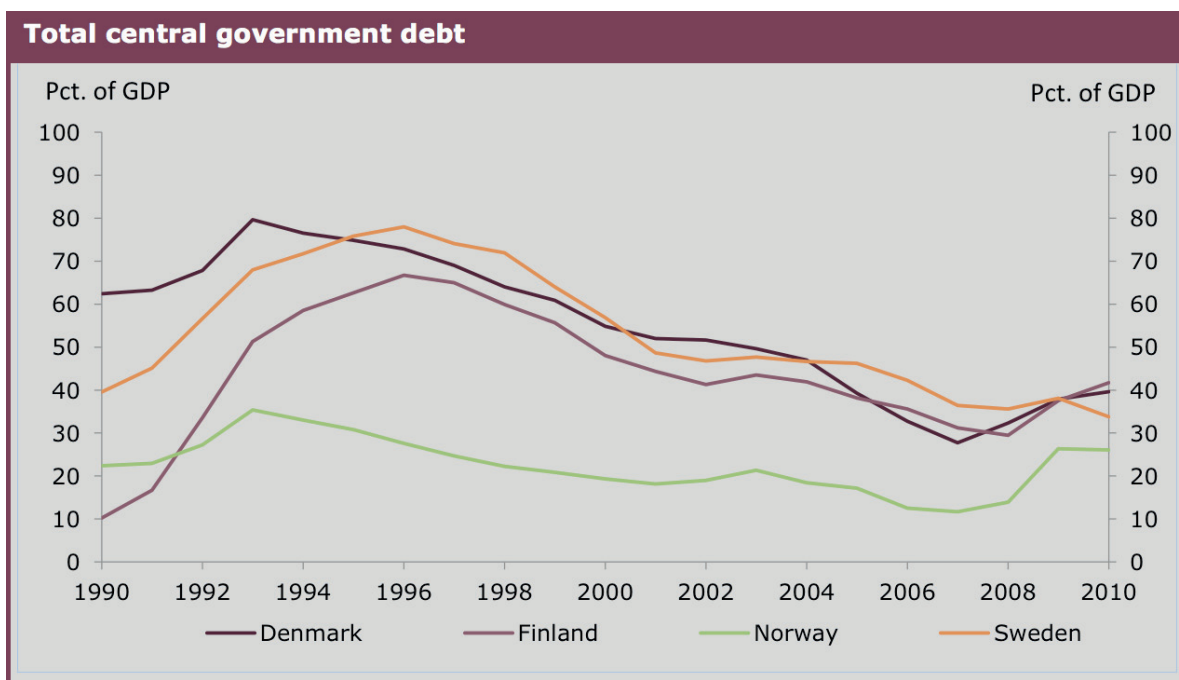
Figurerne illustrerer situationen på flg. områder:

- Den generelle økonomi (The overall economy)
- Den offentlige sektors størrelse og produktion (Size of the public sector and public production)
- Lighed (Equality)
- Arbejdsmarked (Labour market)
- Sundhed og livsglæde (Health and life satisfaction)
- Viden (Knowledge)
- Det lange tidsperspektiv for Danmark (The longer perspective for Denmark)

The overall economy

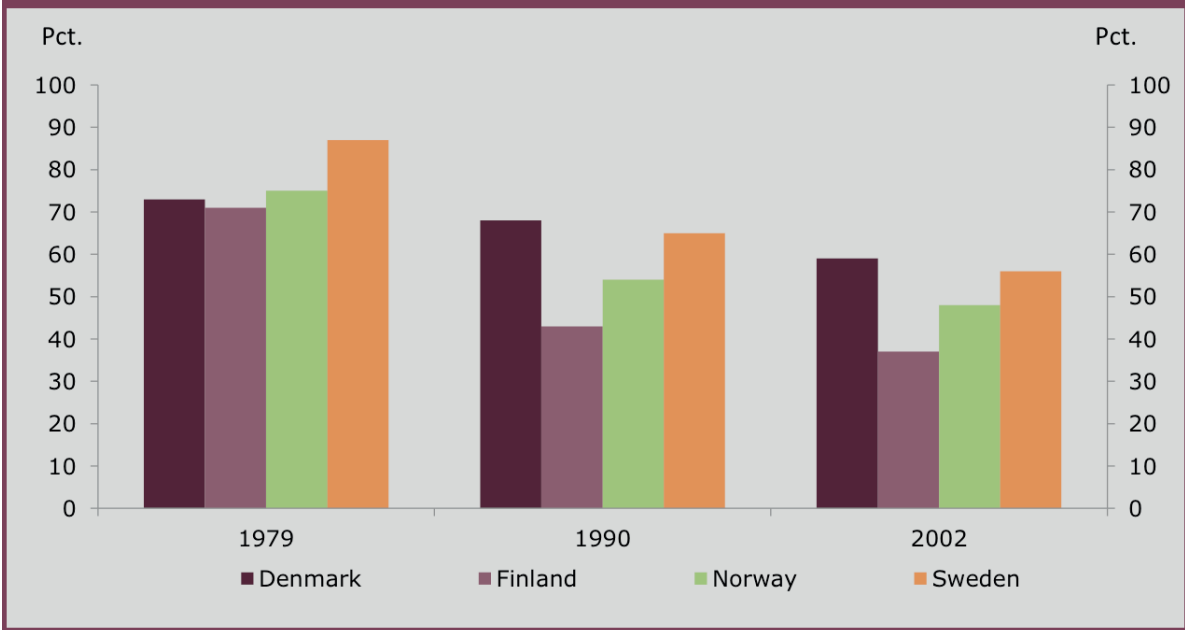

Note: Gross domestic product (GDP) in euro (PPP) per person.
Source: Nordic Statistical Bank, Table KEY01.

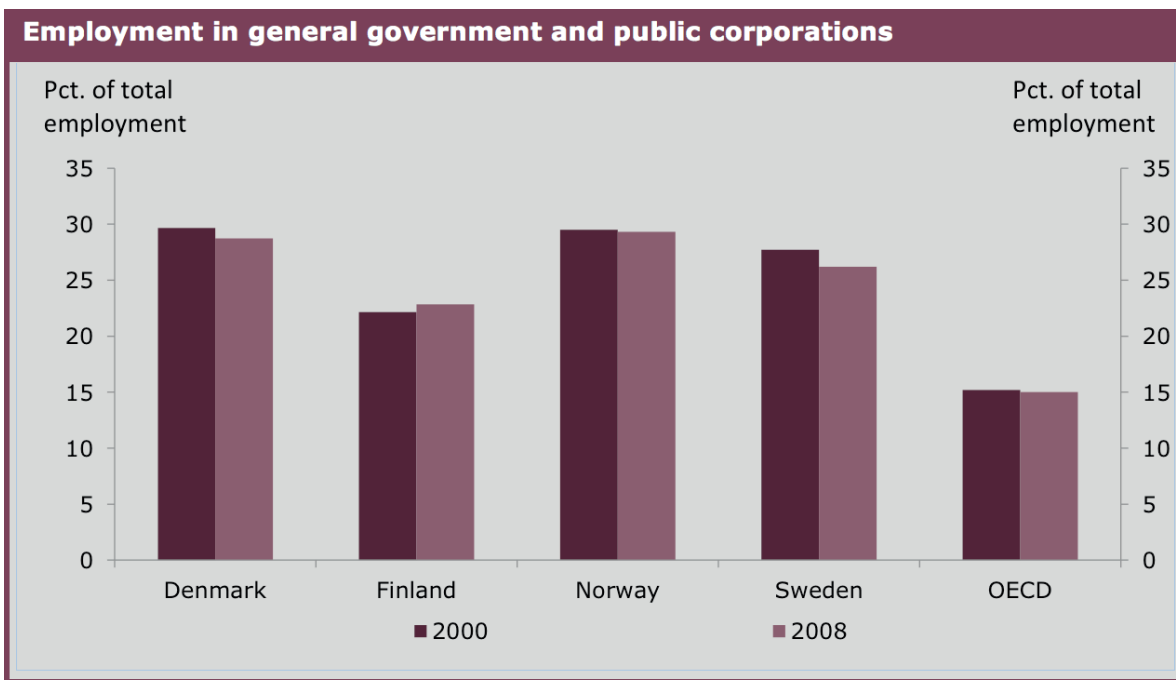
Note: The coverage of the data is limited to central government debt issuance and excludes therefore state and local government debt and social security funds.
Source: OECD, Central Government Debt, <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=55#>.

Maximum Marginal Tax Rates on individual Income

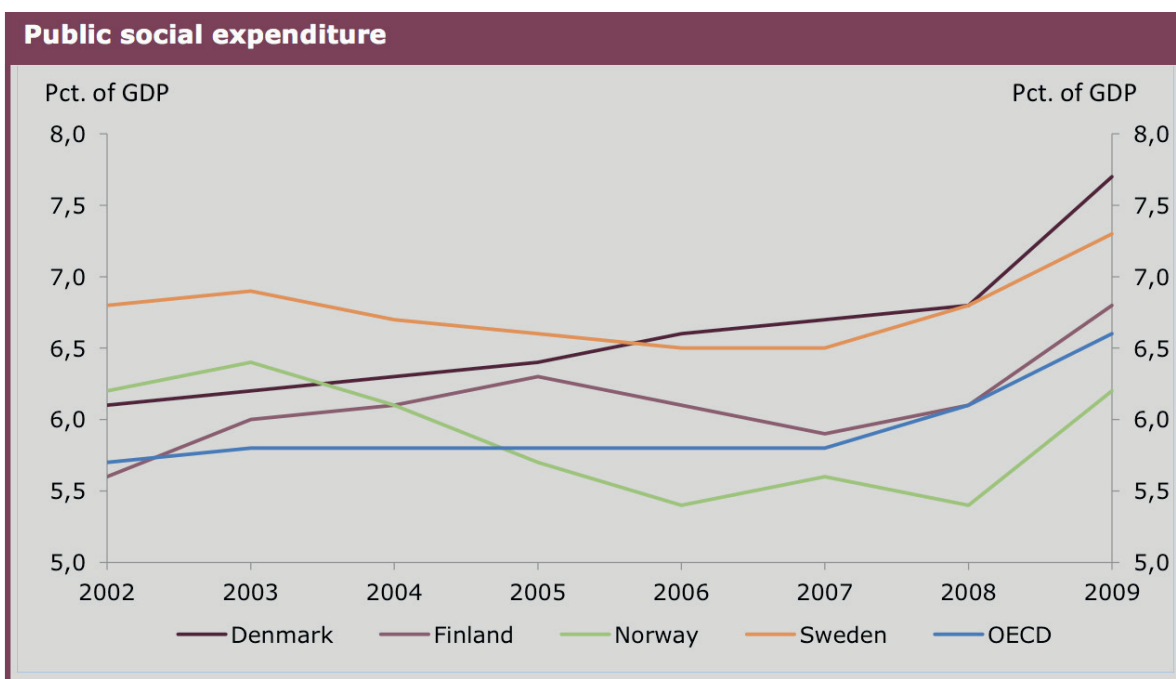

Note: The marginal tax rate is the tax rate of the last krone earned.
Source: <http://www.econlib.org/library/Enc/MarginalTaxRates.html>.

Size of the public sector and public production

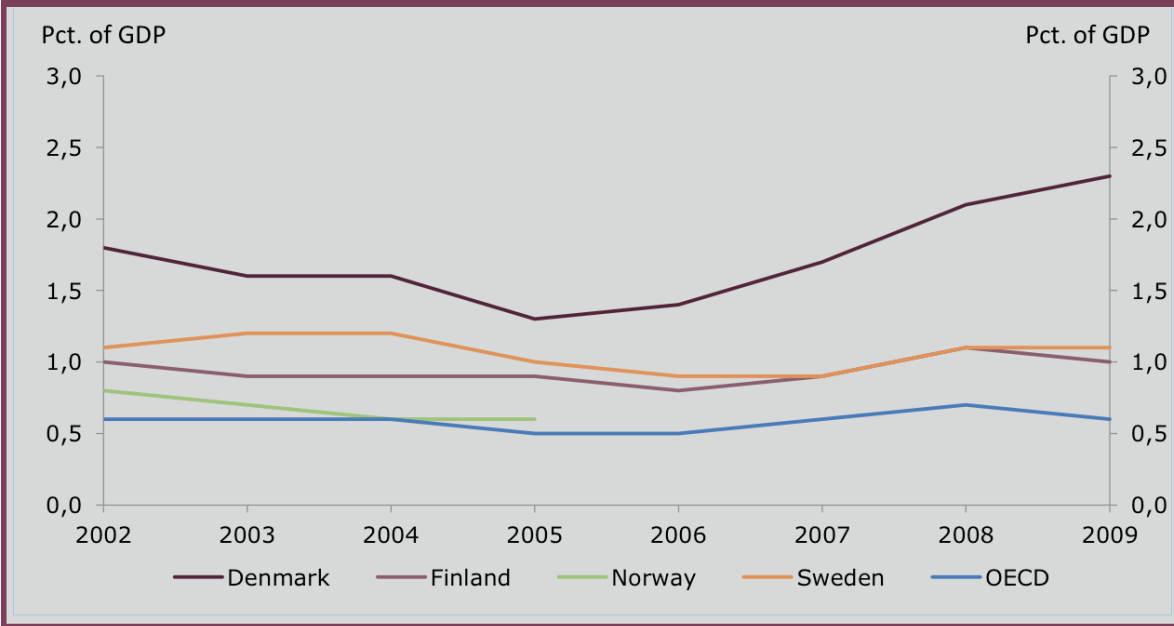

Note: The general government sector comprises all levels of government (e.g. central, state, regional and local) and includes core Ministries, agencies, departments and non-profit institutions that are controlled and mainly financed by public authorities. Public corporations are legal units mainly owned or controlled by the government which produce goods and services for sale in the market. Examples of public corporations in some OECD countries include post offices, railways and mining operations. Public corporations also include quasi-corporations.
Source: OECD, Government at Glance 2011.

Note: It includes reliable and internationally comparable statistics on public and mandatory and voluntary private social expenditure at the programme level. Public social expenditure: social spending with financial flows controlled by General Government (different levels of government and social security funds), as social insurance and social assistance payments. For example, sickness benefits financed by compulsory.
Source: OECD: Social expenditure: Aggregated data, OECD Social Expenditure Statistics (database).

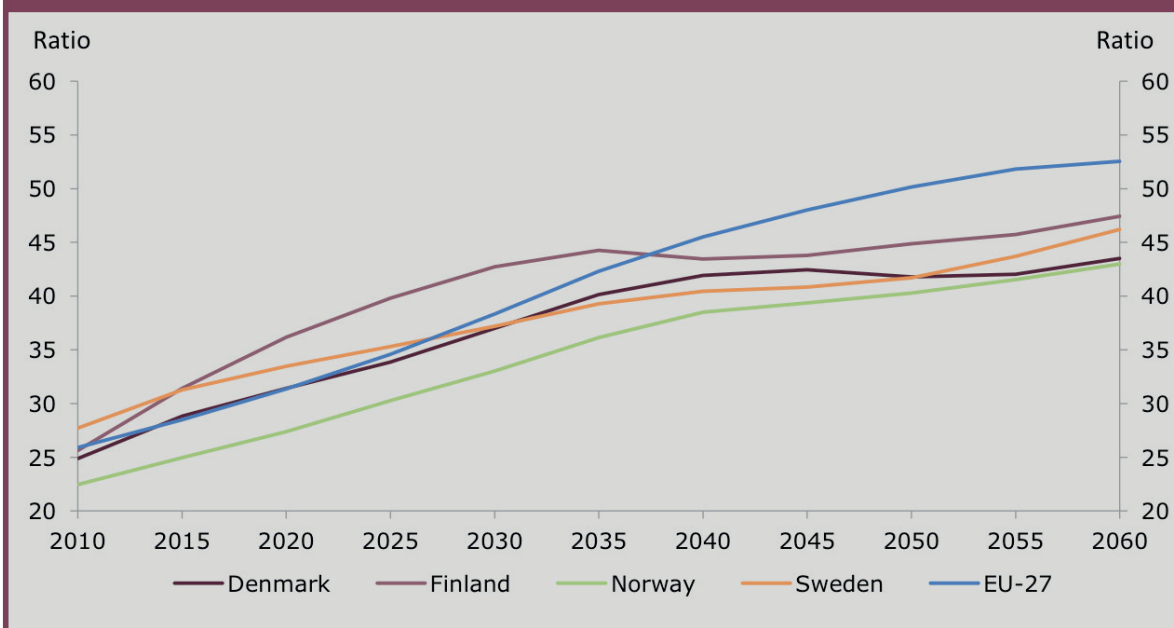
Public expenditure on active labour market policies

Note: The classification is restricted to measures which are "targeted". Examples of "targeted" programmes that are included are: programmes targeted on the registered unemployed; training for those known to be at risk of involuntary job loss; apprenticeship support for those who have been unable to find an apprenticeship through the usual channels; and special early retirement benefits created to promote the restructuring of a particular industrial sector or enterprise.

Source: OECD: Employment and labour markets: Key tables from OECD - ISSN 2075-2342 - © OECD 2013.

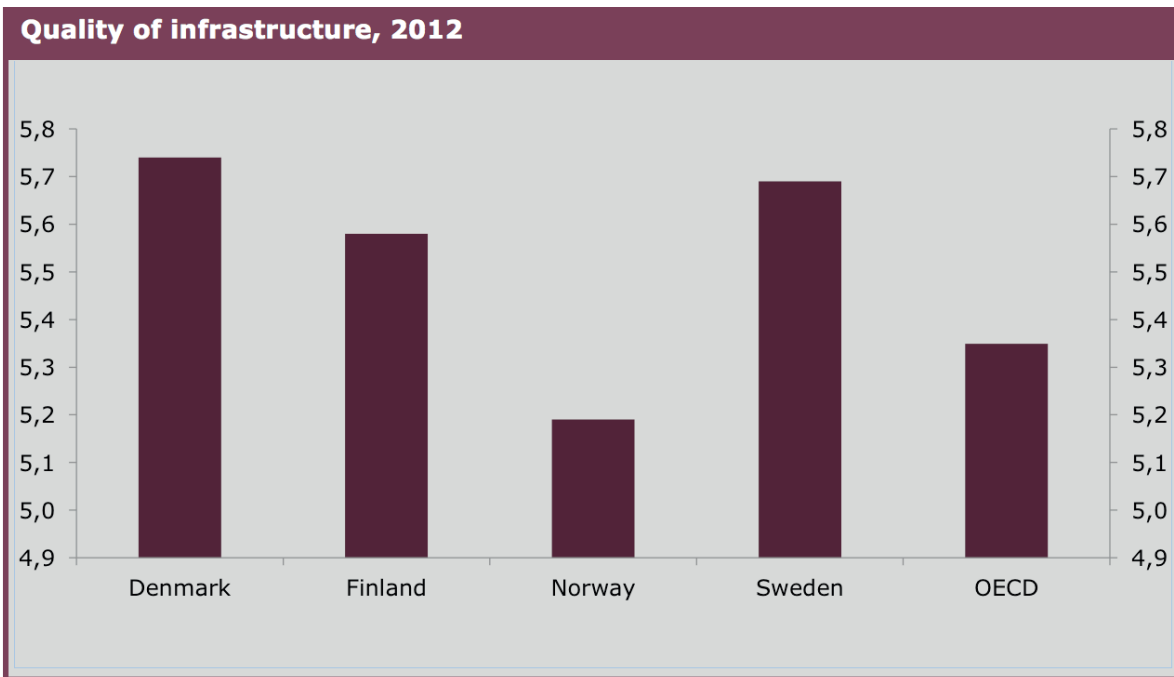
Projected old-age dependency

Note: Persons aged 65 and above as a percentage of persons aged between 15 and 64.

Source: Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdde511>.

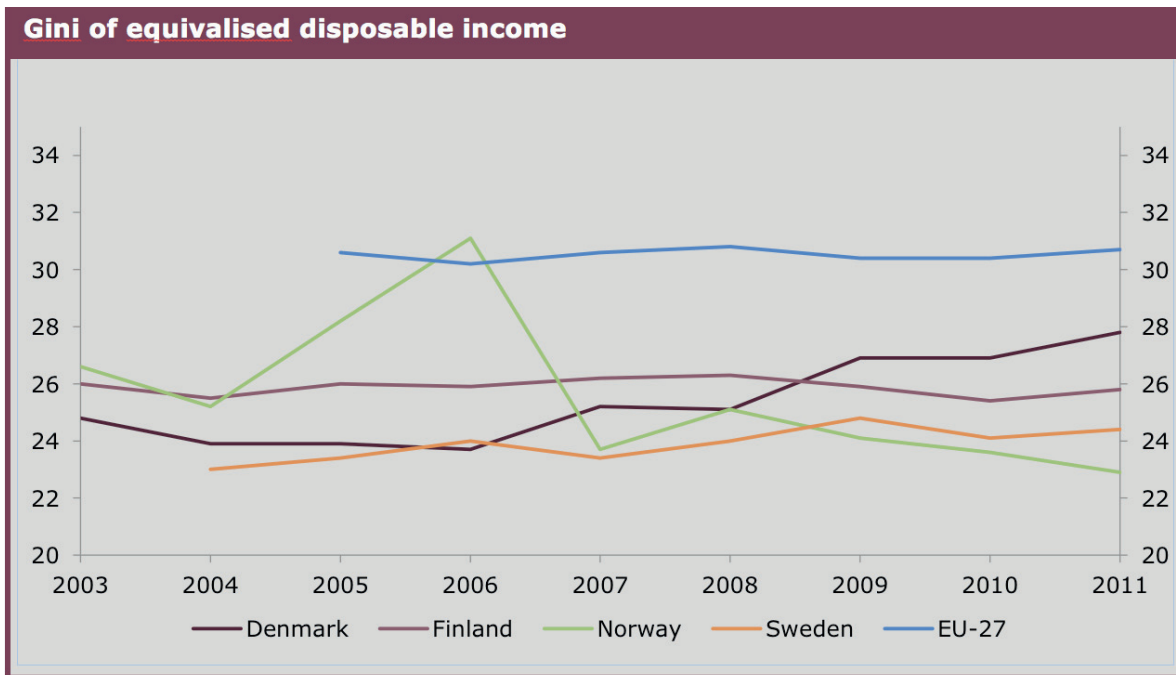

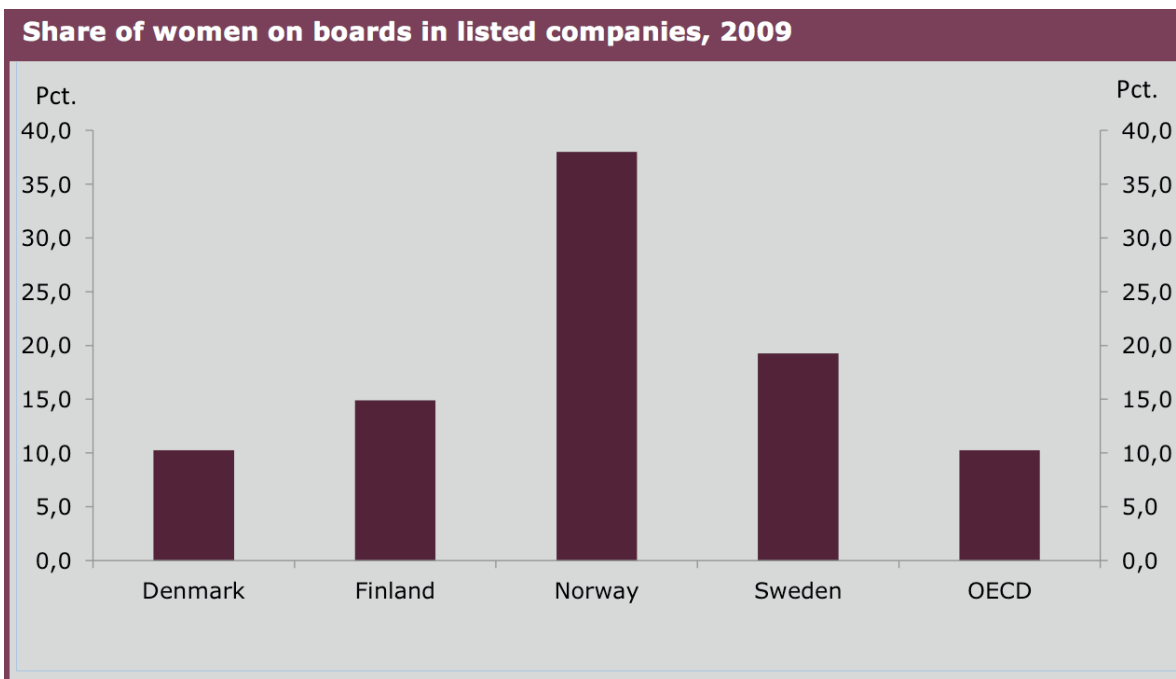
Note: The figure shows World Economic Forum's indicator of well-functioning infrastructure. The index incorporates the quality of roads, harbors, flight transport, electricity, energy and digital technology.

Source: World Economic Forum: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>.

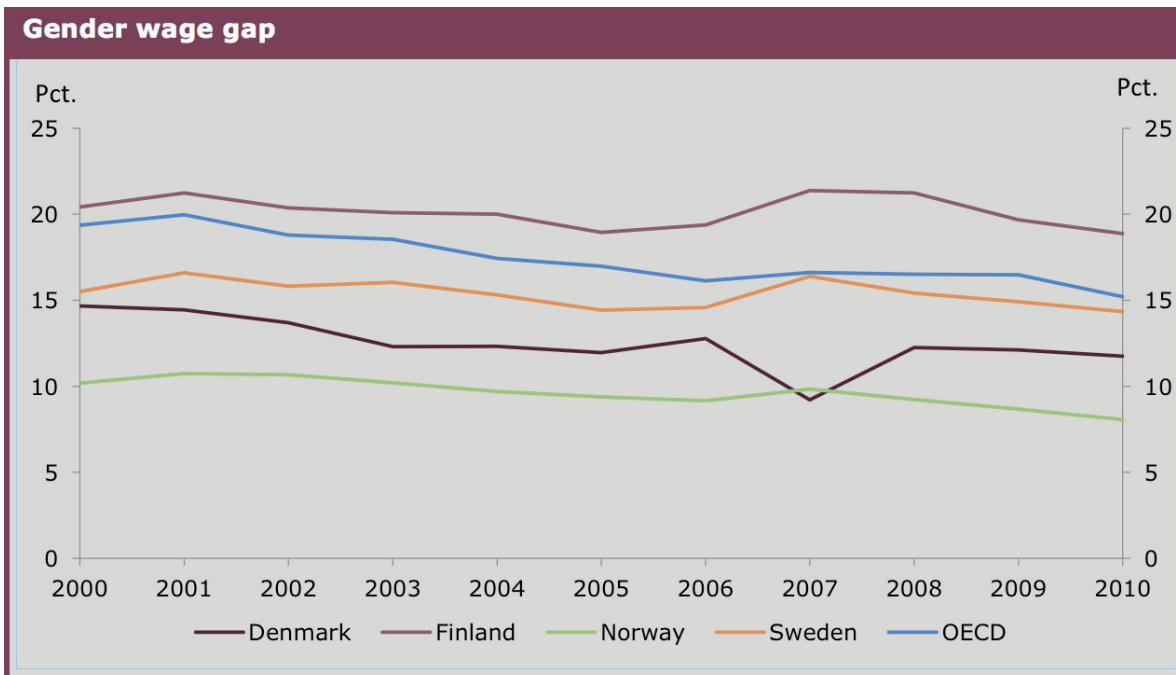
Equality

Note: The Gini coefficient is defined as the relationship of cumulative shares of the population arranged according to the level of equivalised disposable income, to the cumulative share of the equivalised total disposable income received by them.
Source: Eurostat: SILC, [ilc_di12].

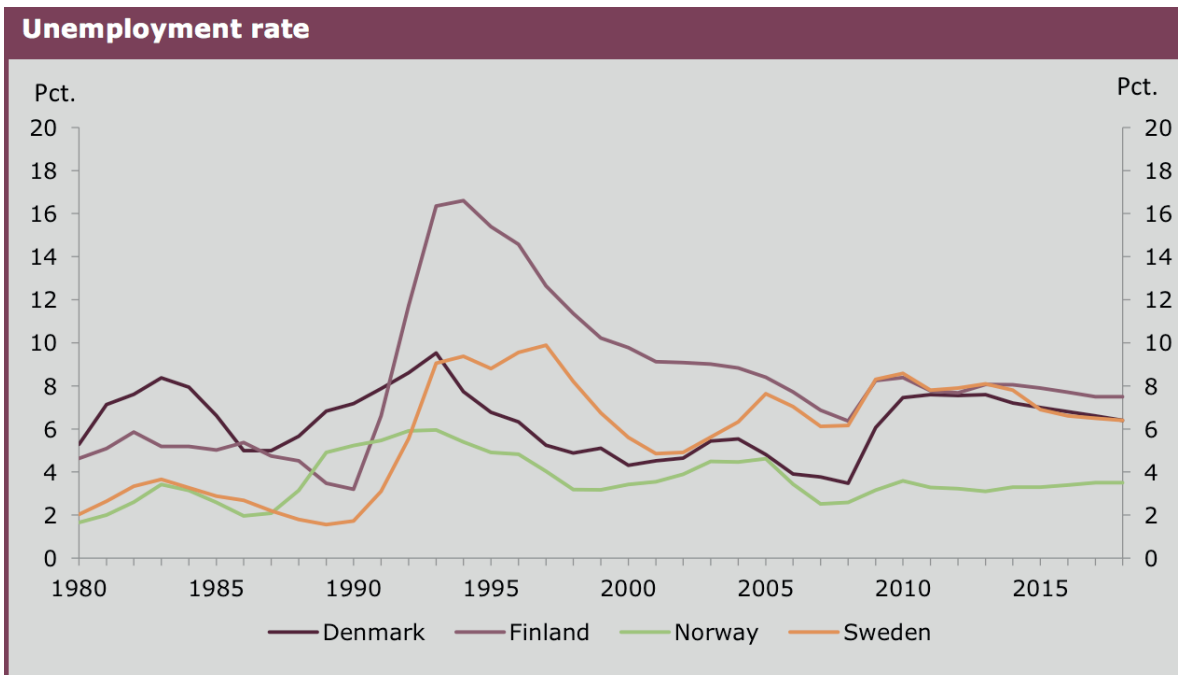

Note: TOECD unweighted average.
Source: OECD: OECD Secretariat estimations based on ORBIS data.IND12.

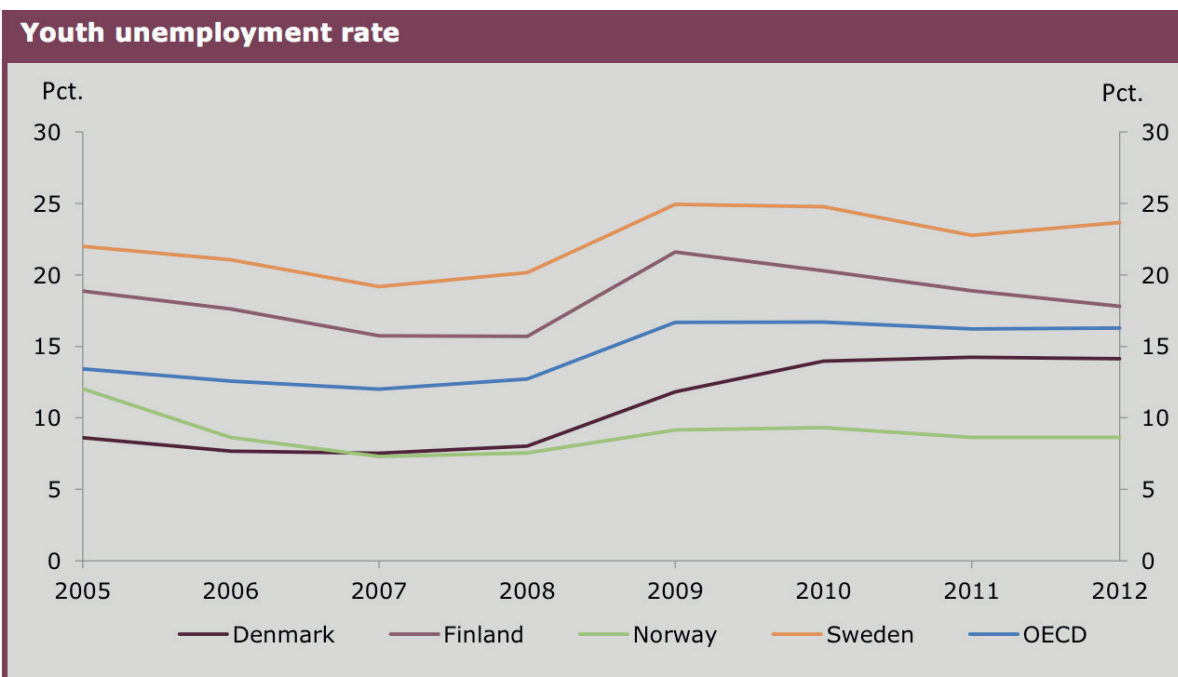

Note: OECD unweighted average. Full-time employees only. The gender wage gap is unadjusted and defined as the difference between male and female median wages divided by the male median wages.
 Source: OECD: OECD Employment Database 2012. IND9.

Labour market

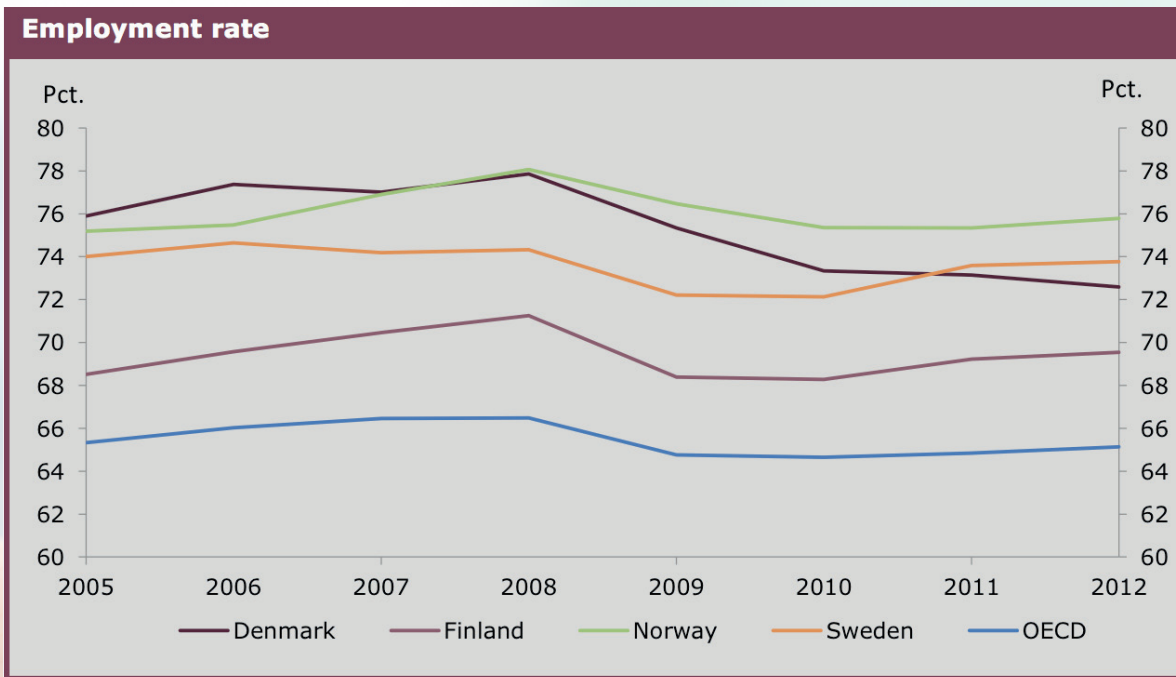

Source: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2013.

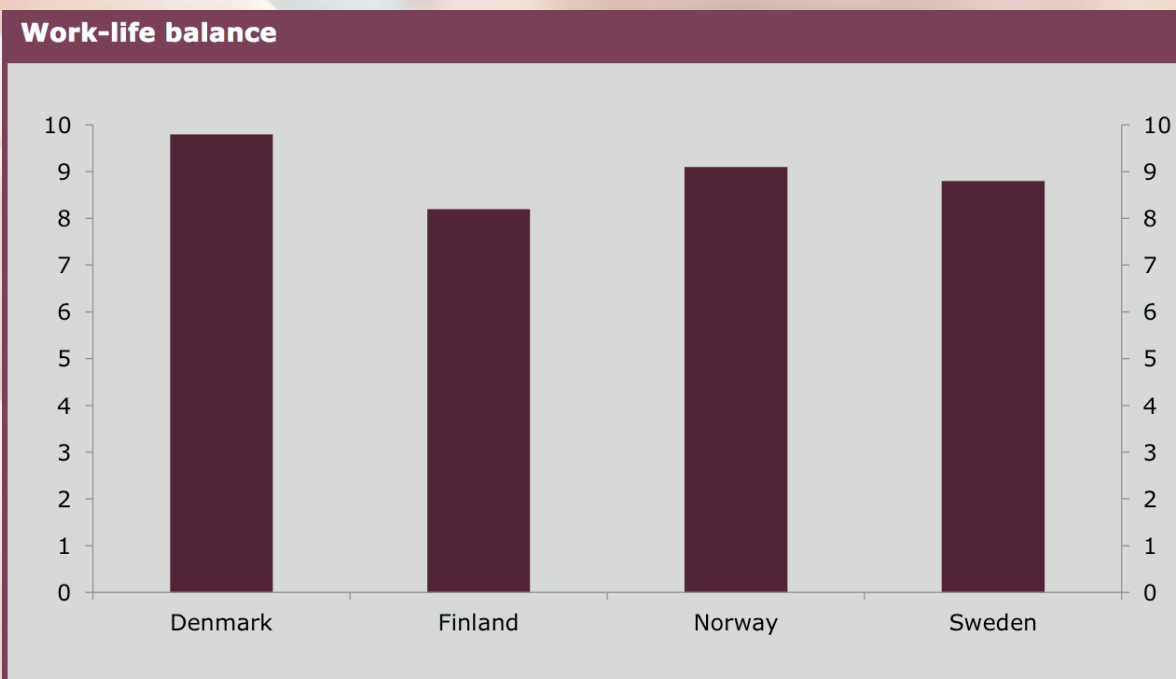

Note: 15-24 years old.

Source: OECD: Labour force statistics by sex and age: indicators, OECD Employment and Labour Market Statistics (database).

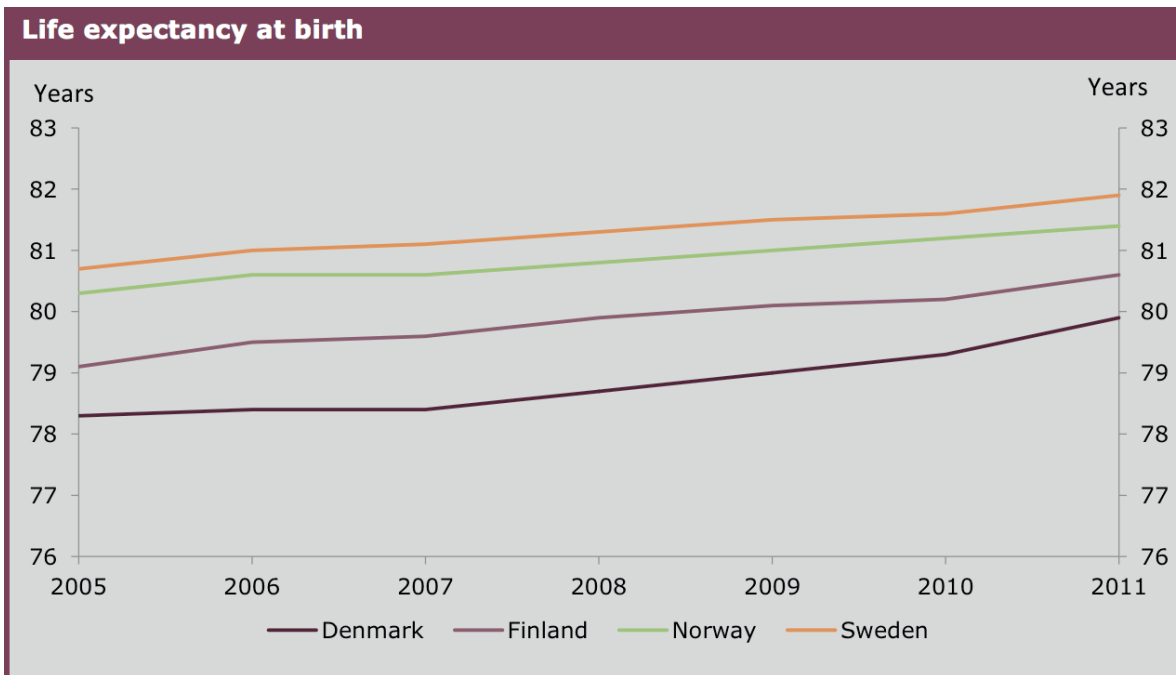

Note: Employment rate = Employed population over active population.
 Source: OECD: Labour force statistics by sex and age: indicators, OECD Employment and Labour Market Statistics (database).

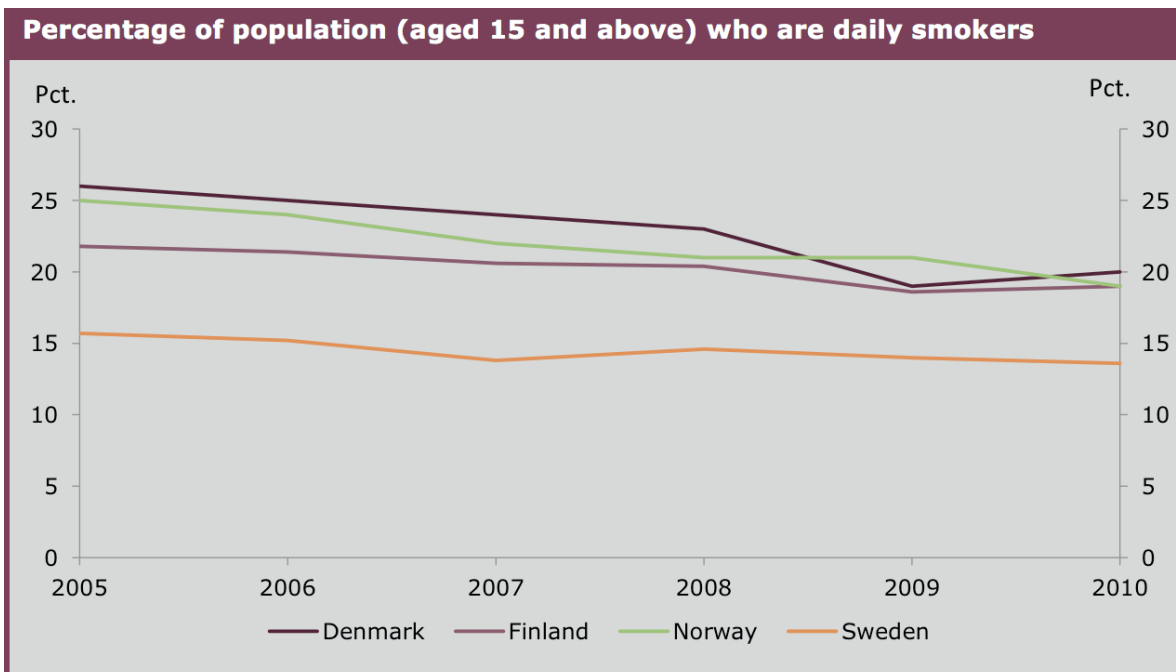

Note: Experienced balance between work and leisure time. Scale from 1-10, 10 is good. The OECD median, Portugal, is 7.5. Denmark is ranking as number one.
 Source: OECD: Better life index.

Health and life satisfaction

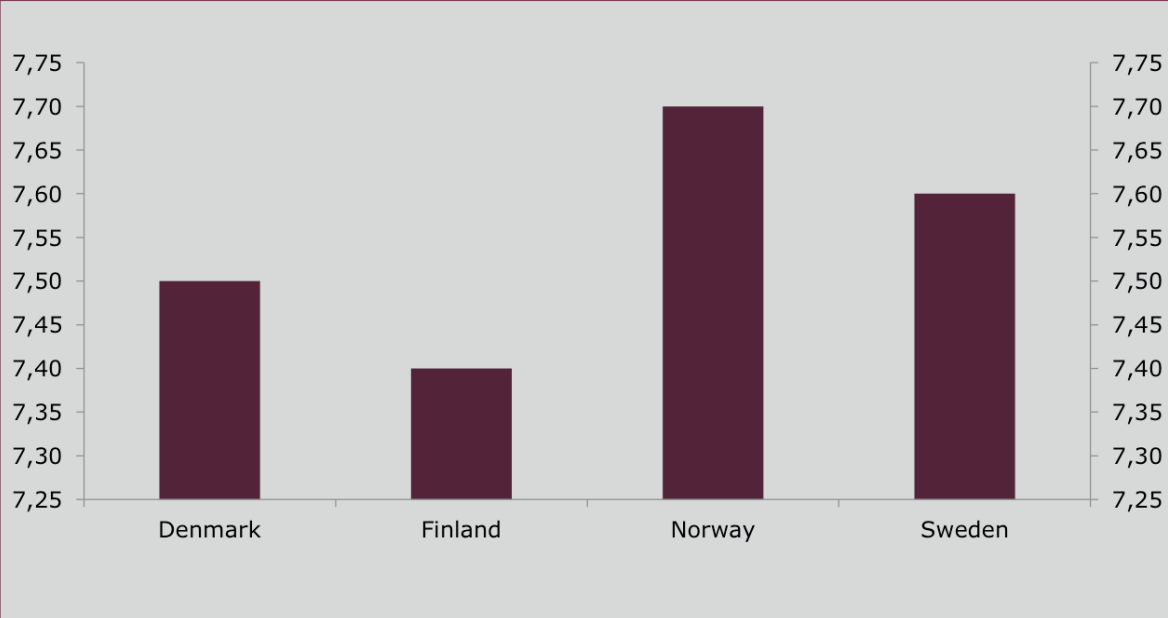

Source: OECD Health Data: Health status: OECD Health Statistics (database).

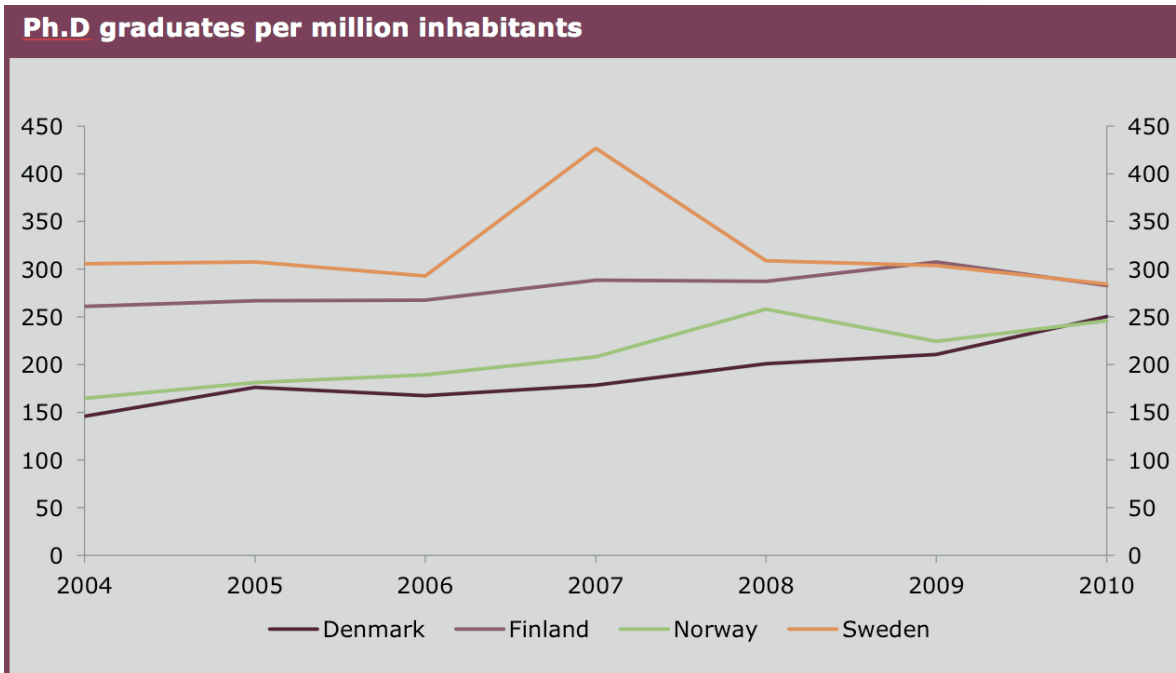
Source: OECD: OECD Health Data: Non-medical determinants of health: OECD Health Statistics (database.)

Self-evaluation of life satisfaction

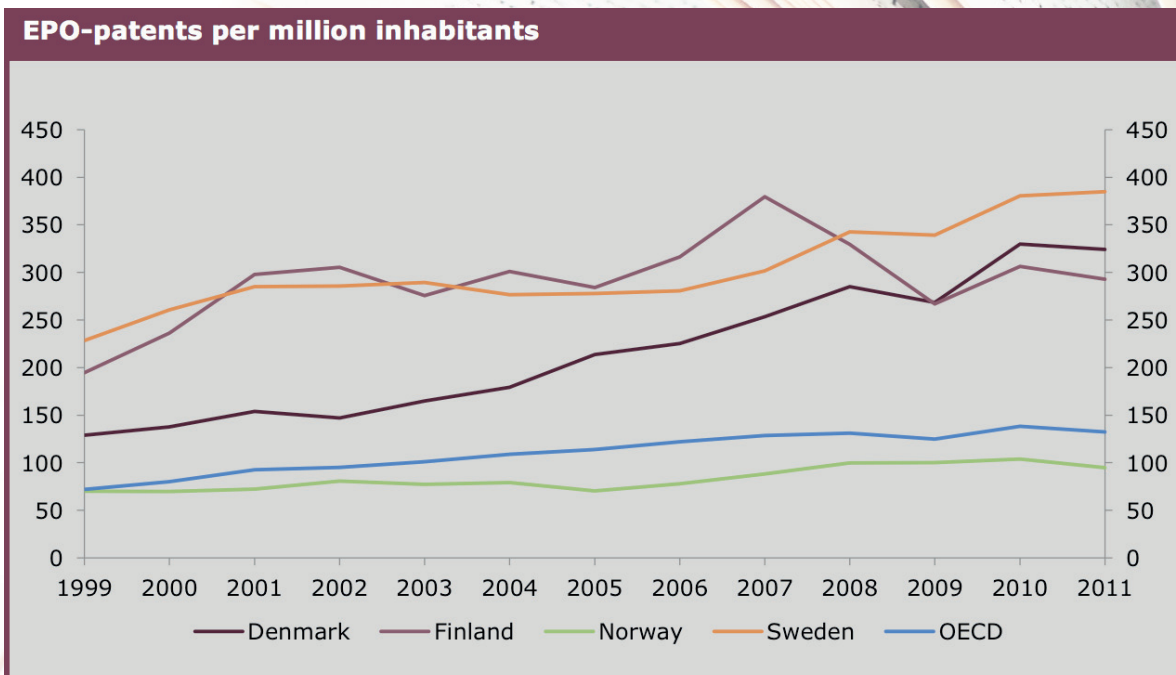

Note: Norway is ranking as number two in the OECD after Switzerland.
Source: OECD: Better life index.

Knowledge

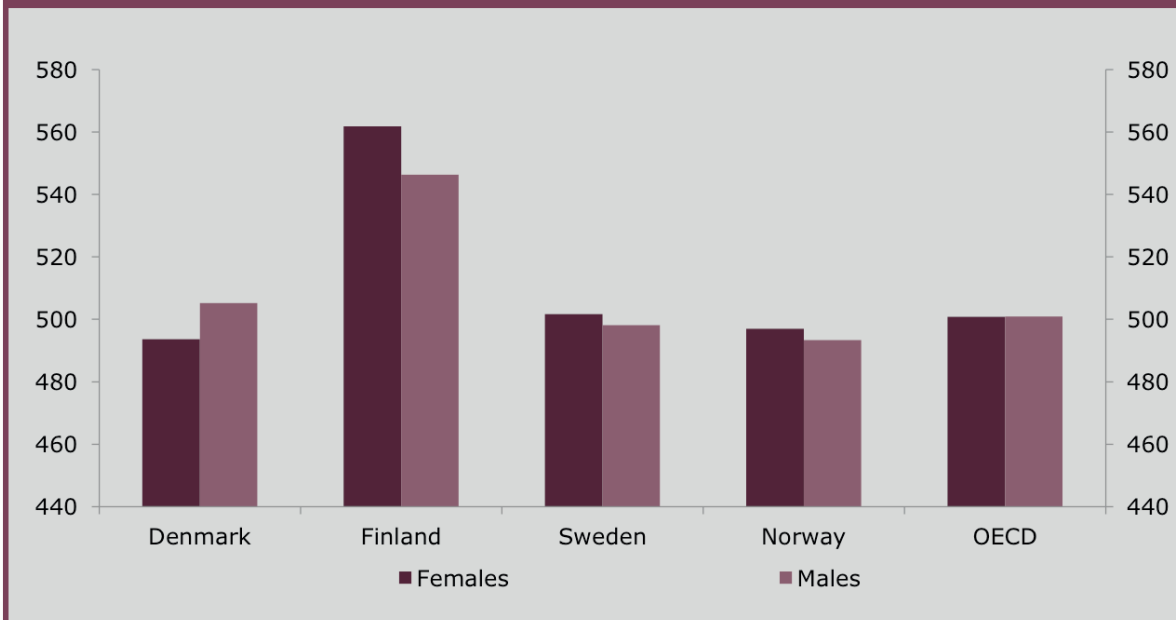

Source: Nordic Statistical Bank, Table PHDG01.

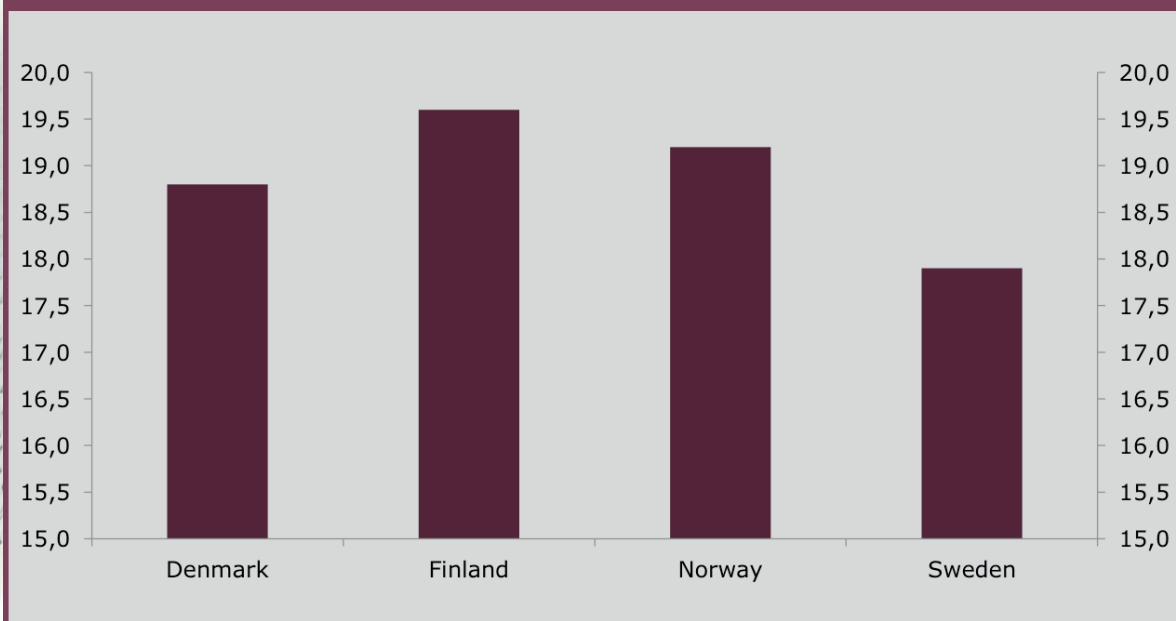
Note: Number of EPO-patents applications per million inhabitants. EPO is the European Patent Authority.
Source: www.epo.org/about-us/statistics/patent-applications.htm.

Mean score in Pisa – science scale

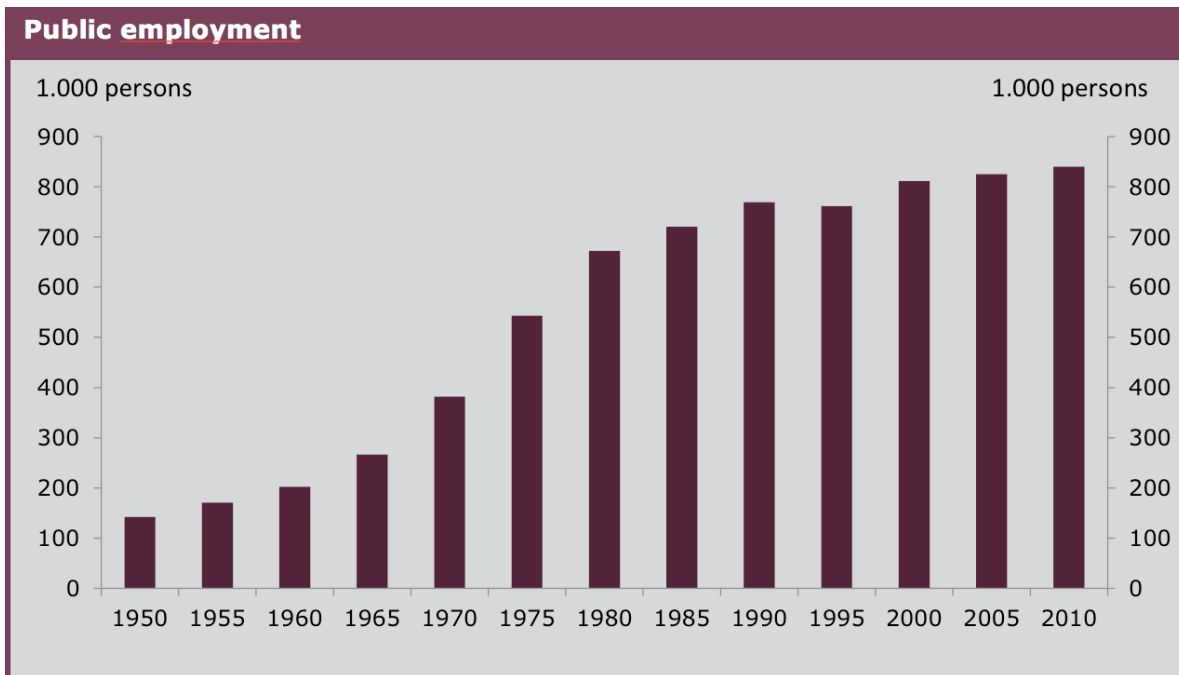
Source: OECD: Factbook 2012 - ISSN - © OECD 2012.

Average years of formal education in which a five year old child can expect to enroll

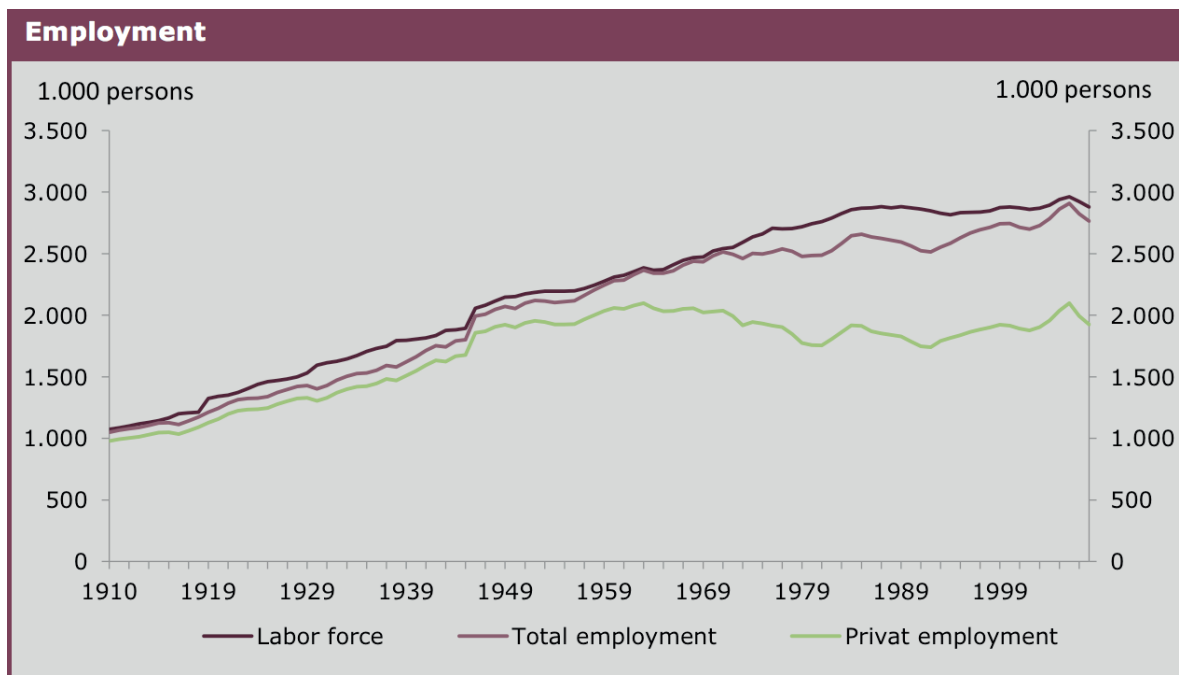

Note: Finland, Norway and Denmark ranks one, two and four respectively in the OECD (Iceland is number three).
Source: OECD: Better life index.

The longer perspective for Denmark

Source: Dansk arbejdsgiverforening (2011): Arbejdsmarkedsrapport 2011.

Source: Dansk arbejdsgiverforening (2011): Arbejdsmarkedsrapport 2011.

